

LITTERATURA *Serpentium*

JAARGANG 45
NUMMER 2

VOLUME 45
ISSUE 2

EUROPESE SLAGENVERENIGING - EUROPEAN SNAKE SOCIETY

INHOUDSOPGAVE

■ ARTIKELEN	
<i>Pituophis</i> -hybriden in de duinen van Meijndel en Berkheide _____	68
Richard P.J.H. Struijk & Noël Aarts	
De gladde slang in de Peel _____	84
Domin Dalessi & Jack Feijen	
Met een meetlat het leefgebied van de gladde slang beoordelen _____	106
Suzanne Wijers	
<i>Heterodon nasicus</i> houden en kweken: mijn ervaring _____	117
Sven van Ee	
Het Congo-bekken _____	127
Marcel van der Voort	
■ RUBRIEKEN	
Voorwoord _____	64
Van het bestuur: Verbod op het doden van zoogdieren _____	66
Boekbespreking: Chris Mattison, <i>The Lives of Snakes</i> _____	131
Marcel van der Voort	
■ SLANGENDAG	
Uitnodiging voor 5 oktober 2025 _____	bijlage

CONTENTS

■ ARTICLES

Pituophis hybrids in the dunes of Meijndel and Berkheide 68
Richard P.J.H. Struijk & Noël Aarts

The smooth snake in the Peel 84
Domin Dalessi & Jack Feijen

Assessing the habitat of the smooth snake with a measuring stick 106
Suzanne Wijers

Keeping and breeding *Heterodon nasicus*: my experience 117
Sven van Ee

The Congo basin 127
Marcel van der Voort

■ COLUMNS

Foreword 64

From the board: Ban on the killing of mammals 66

Book review: Chris Mattison, *The Lives of Snakes* 131
Marcel van der Voort

■ SNAKEDAY

Invitation for 5 october 2025 attachment

VOORWOORD

*En dan: wat is natuur nog in dit land?
Een stukje bos, ter grootte van een krant.
Een heuvel met wat villaatjes ertegen.*

Deze drie regels komen uit *De Dapperstraat*, een bekend gedicht van de poëet Jacques Bloem. Het is riskant om in ons tijdschrift met poëzie te beginnen, maar we hebben als excuus dat het een goede kapstok is om het te hebben over het onderwerp van het tweede themanummer van deze jubileumjaargang. Dat thema is immers biotooponderzoek, en je kunt je in alle ernst afvragen wat natuur in Nederland nog voorstelt. Er zijn provincies met wat bossen, er zijn er met heidevelden, er zijn er met veel water, met gras- en asfalt en overal is er ook nog wel een mix van dit alles te vinden. Op al die plekken proberen tal van diersoorten, dus ook slangen, het hoofd boven water te houden. Vandaar dat we – niet alleen in Nederland overigens – de natuur een handje helpen en nauwkeurig in de gaten houden of onze inspanningen wel effect sorteren. Dus observeren en monitoren tal van RAVONners, IVN'ers, leden van (herpetologische) werkgroepen en zo-maar-geïnteresseerden op tal van plekken hoe de zaken met betrekking tot de dieren van hun doelgroep ervoor staan. In Nederland zijn adders, gevlekte ringslangen en gladde slangen natuurlijk de favoriete dieren van herpetologen. Elders in de wereld monitoren wetenschappers niet alleen bekende soorten, maar ontdekken ze ook nieuwe, zoals in het Congo-Bekken.

Domin Dalessi en Jack Feijen zijn al jaren de foster parents van de gladde slang in de Peel, een oud veengebied in Oost-Brabant en Noord-Limburg. Dat gebied heeft vroeger, toen het nog immens groot was, enorm geleden onder de rooibouw van de turfindustrie en wat er nog van over is, lijdt heden ten dage onder natuurrampen zoals veen- en bosbranden; het heeft te kampen met de vernietigende bijverschijnselen van de intensieve veehouderij en het heeft te maken met ingrijpende werkzaam-

FOREWORD

*And then: what remains of nature in this land?
A patch of woods, the size of a newspaper.
A hill, with villas clinging to its side.*

These three lines come from *De Dapperstraat*, a well-known poem by the Dutch poet Jacques Bloem. Opening a magazine with poetry may be a risky move, but we can justify it by saying that it provides an apt springboard for introducing the theme of the second special issue in this anniversary volume. After all, that theme is habitat research – and one might quite seriously ask what nature in the Netherlands still amounts to. Some provinces have forests, others heathlands, some are rich in water, or in grasslands and tarmac – and most have a mix of all these. Across these varied landscapes, countless animal species, snakes included, are trying to survive. That's why – not only in the Netherlands, it should be said – we give nature a helping hand, and closely monitor whether our efforts have any impact. As a result, RAVON volunteers, IVN members, herpetological working groups and keen naturalists are out observing and monitoring across the country to assess how their target species are faring. In the Netherlands, adders, barred grass snakes and smooth snakes are naturally the herpetologists' favourites. Elsewhere in the world, scientists not only monitor well-known species, but sometimes also discover new ones – as in the Congo Basin.

Domin Dalessi and Jack Feijen have been the long-standing foster parents of the smooth snake in the Peel – an ancient peatland region straddling East Brabant and North Limburg. Once vast and wild, the area suffered heavily in the past from the exploitative practices of the peat industry. Today, what remains of it faces natural disasters such as peat and forest fires, the destructive side effects of intensive livestock farming, and major interventions aimed at restoring the raised bog ecosystem. All of this has a profound impact on the smooth snake in

heden die het herstel van het hoogveen beogen. Dat alles gaat de gladde slang in de Peel niet in de kouwe kleren zitten. De schrijvers beginnen met de gladde slang aan ons voor te stellen en geven een nauwkeurige beschrijving van de wijze waarop zij dit bijzondere dier in de gaten houden. En passant laten ze ons begrijpen dat de medaille van natuurbescherming en natuurherstel ook een keerzijde heeft.

De gladde slang mag zich ook verheugen in de warme belangstelling van Suzanne Wijers. Suzanne heeft een transitie doorgemaakt van communicatieadviseur naar ecologe en is als zodanig werkzaam bij Buiting Advies. Tijdens haar omscholing kwam ze op het idee om een bijzondere meetlat te ontwikkelen die een handreiking kan zijn voor degenen die een leefgebied van de gladde slang optimaal willen inrichten.

De redactie heeft toestemming gevraagd en gekregen om te putten uit het rapport dat het WWF recent heeft uitgebracht van het tienjarig onderzoek in het Congo-Bekken. Het is verheugend om bij alle berichten over de teloorgang van natuur en milieu en het uitsterven van diersoorten, eens iets te lezen over de ontdekking van nieuwe soorten. Wij zijn natuurlijk vooral geïnteresseerd in slangen! Gelukkig is dat een groot aantal!

Misschien was het al bekend bij sommigen dat er zich in de Nederlandse duinen een enclave van overzeese stierslangen bevindt. Richard Struijk en Noël Aarts doen verslag van een grondig onderzoek naar dit fenomeen en komen tot de slotsom dat het zeer wenselijk zou zijn als deze exoot uit het duingebied verwijderd zou kunnen worden.

Er zijn ook bijdragen die buiten het themagebied vallen, maar niet minder interessant zijn. Sven van Ee breekt een lans voor haakneuzen, een slangensoort waarover in *Litteratura Serpentina* amper ooit is geschreven. We signaleren een nieuw slangenboek en hebben een bestuurlijke mededeling voor u aangaande het verbod op het doden van zoogdieren. Zoals ge-

the Peel. The authors begin by introducing us to this remarkable reptile and provide a detailed account of the methods they use to monitor it. Along the way, they also remind us that nature conservation and ecological restoration, noble as they may be, often come with unintended consequences.

The smooth snake also enjoys the warm interest of Suzanne Wijers. Suzanne made a career transition from communications advisor to ecologist and now works in that role at Buiting Advies. During her retraining, she came up with the idea of developing a special measuring tool – a practical aid for anyone aiming to create an optimal habitat for the smooth snake.

The editorial team requested – and received – permission to draw from the recent report published by WWF on ten years of research in the Congo Basin. Amidst all the reports of environmental decline and species extinction, it is heartening to read something about the discovery of new species for a change. Naturally, we are particularly interested in snakes – and fortunately, there are plenty of those!

Some readers may already have been aware that an enclave of gopher snakes has established itself in the Dutch dunes. Richard Struijk and Noël Aarts report on a thorough investigation of this phenomenon and conclude that it would be highly desirable to remove this exotic species from the dune landscape.

There are also contributions that fall outside the theme of this issue, but are no less interesting. Sven van Ee makes a case for hook-nosed snakes – a species that has rarely been featured in *Litteratura Serpentina*. We highlight a newly published snake book and include an administrative notice regarding the ban on killing mammals. As usual, this edition also contains the invitation to the annual Snakeday.

We hope this extra-thick theme issue will provide you with some enjoyable moments. Our attention is already turning to the next issue,

bruikelijk treft u bij deze aflevering ook weer de uitnodiging voor de jaarlijkse Slangendag aan.

We hopen u met dit extra dikke themanummer enkele aangename momenten te bezorgen. Het volgende nummer, dat over terrariumbouw- en inrichting zal gaan, heeft nu alweer onze aandacht.

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck
Richard de Jong
Anton van Woerkom

VAN HET BESTUUR

Verbod op het doden van zoogdieren

De Wet dieren regelt in het Besluit houders van dieren welke zoogdieren er buiten de veehouderij niet gedood mogen worden. Dat betreft honden, katten en ook ganzen.

Op 23 maart 2023 heeft het Tweede Kamerlid Wassenberg (PvdD) door middel van een amendement voorgesteld om het huidige verbod op het doden van zoogdieren uit te breiden naar alle soorten zoogdieren die op de positieflijst staan. Met dit amendement is het dus verboden voor particulieren om deze zoogdieren (en ganzen) buiten de veehouderij, en buiten specifiek aangegeven situaties, te doden.

Het voornemen is het verbod op het doden van dieren uit te breiden naar alle gehouden zoogdieren, dus niet alleen dieren van de huis- en hobbydierlijst (positieflijst), en ganzen. Dit is nodig omdat, mede door overgangsrecht, veel meer zoogdieren mogen worden gehouden dan alleen de soorten op de huis- en hobbydierlijst. Zo krijgen alle gehouden zoogdieren een gelijkwaardig beschermingsniveau. De voorgestelde nieuwe regelgeving zorgt ervoor dat deze verplichting wordt uitgevoerd. Dieren die voor bedrijfsmatige productie van dierlijke producten worden gehouden, blijven uitgezonderd.

which will focus on terrarium construction and design.

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck
Richard de Jong
Anton van Woerkom

FROM THE BOARD

Ban on the killing of mammals

The Dutch Animal Act stipulates in the Decree on animal keepers which mammals may not be killed outside of livestock farming. This includes dogs, cats, and also geese.

On 23 March 2023, Member of Parliament Wassenberg (Party for the Animals) proposed an amendment to extend the existing ban on the killing of mammals to all mammal species included on the positive list. With this amendment, it is therefore prohibited for private individuals to kill these mammals (and geese) outside the context of livestock farming, and outside of specifically defined situations.

The intention is to expand the ban on killing to all kept mammals, not just those listed on the pet and hobby animal list (positive list), and geese. This is necessary because, partly due to transitional provisions, far more mammal species may currently be kept than those included on the pet and hobby animal list. In this way, all kept mammals will receive an equal level of protection. The proposed new regulation ensures that this requirement is implemented. Animals kept for the commercial production of animal products will remain exempt.

Natuurlijk is het niet wenselijk dat dieren zonder goede reden of op een ongeschikte wijze gedood worden, maar dat brengt slangenhouders wel in de problemen, want het door particulieren doden van een muis of rat om te gebruiken als voer voor een slang is daarmee dus óók verboden, terwijl het voeren van levende dieren volgens de NVWA ook niet is toegestaan. Het woord 'voederdieren' bestaat dus niet meer.

Ook dierentuinen, waar immers ook geen sprake is van bedrijfsmatig doden van dieren, zullen op grond van dit amendement ernstig in de problemen komen, omdat deze vaak ook eigen voedseldieren kweken.

Op 4 maart 2025 is er een panelgesprek geweest tussen medewerkers van het Ministerie van LNV en de SATO, waarin onder andere vertegenwoordigers zitten van ESV, Lacerta en Dibevo met de vraag hoe de voorgenoemde regelgeving aan moet sluiten op de praktijk omdat het voorstel niet of nauwelijks haalbaar is.

De uitbreiding van het verbod is al definitief, maar er is alleen nog discussie over een mogelijke uitzondering voor voederdieren. Misschien is het een idee voor houders die zelf hun voedselzoogdieren doden om zich te certificeren door middel van een cursus, zoals die nu al worden gegeven door KleindierNed.

De staatssecretaris heeft overigens in gesprekken met het ministerie al wel aangegeven dat hij vooralsnog niet van plan is om een uitzondering op te nemen, maar dat is nog niet in beton gegoten. Als daar een voorlopige keuze over gemaakt is, komt er nog een internetconsultatie, waarin wij nogmaals onze mening kunnen geven. Zo'n consultatie is verplicht, maar deelname heeft alleen zin als je met zinnige argumenten kunt komen. Vervolgens wordt er aan de hand van alle info een beslissing genomen over het al dan niet opnemen van een uitzondering.

Of course, it is undesirable for animals to be killed without good reason or in an inappropriate manner. However, this poses a serious problem for snake keepers, as the killing of a mouse or rat by a private individual to be used as food for a snake is also prohibited under this amendment. At the same time, the feeding of live animals is not permitted according to the Netherlands Food and Consumer Product Safety Authority (NVWA). As a result, the term 'feeder animals' is effectively obsolete.

Zoos too — where animals are not killed for commercial production purposes — will face serious difficulties under this amendment, as they often breed their own feeder animals on-site.

On 4 March 2025, a panel discussion took place between staff of the Ministry of Agriculture, Fisheries, Food Security and Nature (LNV) and the SATO, which includes representatives from ESV, Lacerta, and Dibevo. The focus was on how the proposed legislation could be made workable in practice, since the current proposal is barely, if at all, enforceable.

The expansion of the ban has already been finalised, but there is still ongoing debate about a possible exemption for feeder animals. One idea could be to allow keepers who kill their own feeder mammals to become certified through a training course, such as those currently offered by KleindierNed.

The State Secretary has indicated in discussions with the ministry that he is, for the time being, not planning to include such an exemption. However, this is not yet set in stone. Once a provisional decision has been made, there will be a public consultation, during which we will have another opportunity to share our views. Such a consultation is mandatory, but participation is only meaningful if you are able to put forward reasoned arguments. Based on the collected feedback, a final decision will then be made on whether or not to allow for an exemption.

ESV-boeken en andere uitgaven
ESS editions and others publications

NEDERLANDSTALIGE UITGAVEN **HERPETOLOGISCHE BUNDELS:**

- Marcel van der Voort, 2014, *Adders onder het gras! Over slangen in mythen en verhalen*. Een bloemlezing van cultuurhistorische artikelen zoals in de jaargangen 13 t/m 31 in *Litteratura Serpentina* zijn verschenen. Tweede, aangevulde en gecorrigeerde oplage. € 17,50.
- Ron Bronckers (2019), *Adderjagers! Portretten van een verdwenen en vergeten beroep*. Verzamelde artikelen uit de jaargangen 28 t/m 38 van *Litteratura Serpentina*. Tweede, vermeerderde druk. € 25,-.
- *Herpetologische Bundels deel 4: Waterslangen*, 2013. Bloemlezing van artikelen over waterslangen uit de jaargangen 1 t/m 30 van *Litteratura Serpentina*. € 15,-.
- Sterrin Smalbrugge (2019), *Het Grote Reptielenboek*. € 19,99.

Om te bestellen binnen Nederland, neem contact op met de penningmeester: treasurer@snakesociety.nl. Vermeld daarbij de gewenste titel en vraag naar de prijs inclusief verzendkosten. U krijgt dan na betaling uw exemplaar toegestuurd.

ENGLISH TITLES PUBLISHED IN THE SERIES **HERPETOLOGICAL VOLUMES:**

- Marcel van der Voort, 2012, *There's a snake in the grass! About snakes in myths and stories*. € 17,50.
- Ron Bronckers, 2019, *Viper hunters! Portraits of a vanished and forgotten profession*. € 25,00.
- A.A. Verveen, 2nd Edition 2024, *The Behaviour Cycle of the Boa constrictor in Captivity*. € 29,50.

Please contact the treasurer to order a copy. Name the title you wish to order and ask for the price including shipping costs.
E-mail: treasurer@snakesociety.nl

